

ANSVARASPEKTER I FORSKNING OM SEXKONSUMTION

Frågan om hur konsumtion hänger ihop med sättet att förstå (sitt) begär och hur relationer förvandlas till mätbara resurser är central i Nana Blomqvists forskning om sexkonsumtion i Thailand. Samtidigt frågar hon sig på vilka sätt man kan säga att själva forskningsprocessen kan förvandla forskningsobjekten till mätbara resurser för forskaren.

Text: Nana Blomqvist

Hur ska vi förstå konsumtion? Genom konsumtion bortser vi från våra roller som sociala varelser och förhåller oss kalkylerande till vår omgivning. Någoting som kan sägas vara typiskt i västerländska samhällen i många avseenden och aktualiserar frågor om ansvar (slöshet) i anknytning till t.ex. forskning eller (sex)turism.

Kommersiell sexualitet är inte en exklusiv form av instrumentaliserad sexualitet där närhet, sexualitet, kroppar, intimitet och ömhet instrumentaliseras. En transaktion är inte nödvändig för att dessa (eller andra) element kunde komma att betraktas genom den instrumentaliserande linsen. En transaktion befäster kanske symboliskt att det är så men är inte nödvändig.

I min forskning är jag intresserad av betydelsen av den process som tar vid av att förstå begär som brist, d.v.s. narcissistiskt (freudianskt) begär. Processen där begär, identitet och objekt uppfattas eller upplevs som (fasta) entiteter gör kommersiell sexualitet möjlig. Hur man begreppsligar (sitt) begär är alltså en ansvarsfråga.

Min forskning är inspirerad av den feministiska teoretikern och fysikern **Karen Barad**, och därför betonar jag vikten av att kontextualisera de uppfattningar som kommer upp i mitt material på ett sätt som visar hur någonting *möjliggör* något annat. Explicit är jag intresserad av hur begärsfilosofi, och ansvarsbegreppet som definieras enligt hur man förstår sitt begär, och konsumtionskultur hänger samman.

Den freudianska begärsfilosofin är alltså ett viktigt element i den här kontextualiseringen. Jag är också intresserad av de historiska och politiska händelser, och av de utvecklingar inom teknologin, som intraagerar med den konsumtionspraktik som tar sig i uttryck som sexturism till Thailand.

Barad har introducerat en performativitetsteori som beskriver forskningsprocessen som en intraaktiv apparat där hon ger en speciell roll åt ansvaret. Barads performativa förståelse utmanar tanken om att någonting kan tolkas som passiv materia. Till skillnad från den positivistiska vetenskapssynen där forskaren och forskningsobjektet betraktas som skilda entiteter hävdar Barad att alla komponenter

(forskaren, forskningsinstrumenten, diskurser och "forskningsobjektet") konstituerar varandra i en intraaktiv process.

Teknologi, politiska omständigheter och ickemänskliga kroppar ingår alltså i apparaten som konstituerande krafter. Under 1990-talets recession, då medieindustrins konkurrens hårdnade kommersialiserades och sexualiserades medielandskapet i högre grad än tidigare. De recessionsdrivna processerna är ett stadium i kommodifiering av sex och samtidigt är det ett stadium av en sexkonsumtion som når en större del av populationen än tidigare. Detta är en viktig aspekt i kontextualiseringen av de uppfattningar som en kommodifierad sexualitetssyn utgör och vars vardaglighet kunde illustreras av sättet att tala om att *få* och *ge* sex eller ett ligg, eller *ge* och *få* kärlek.

Teknologiska innovationer har varit avgörande för pornografins produktion, distribution och konsumtion. Videon som kom på 80-talet och DVD-filmen och Internet på 90-talet har haft avgörande effekter på porrindustrins utformning. Man har bedömt att porr är den första, och kanske den enda ekonomiskt lönsamma innehållsproduktionen på internet.

Pornografin utgör så mycket som cirka 80 % av trafiken på internet. Porr är inte längre något man måste söka sig till, utan den söker sig till konsumenten i hårda och mjuka former på TV, på film, i damtidningar och i reklam. För att illustrera porrindustrins omfattning kan nämnas att medan Hollywood producerar cirka 400 filmer per år, producerar porrindustrin cirka 10 000-11 000 filmer för distribution. Porrindustrins omsättning i USA har uppskattats vara cirka 4 miljarder dollar per år. Porrindustrin är alltså en stor arbetsgivare. Med porrindustrins utveckling blir sexualitet konkret instrumentaliserat och knullandet för pengar ökar alldeles konkret. Men en sådan utveckling möjliggörs bl.a. av att begär begreppsligas som brist. Begärsbegreppet är en del av världen i hur vi manifesterar vår västerländskhet, vår forskarroll, våra politiska subjektskap osv.

Pierre Bordieu skriver att forskarens förutsättning att känna världen går ut på att forskaren känner sig själv. En förutsättning för det här är att röra sig bortom en objektifierande världssyn (och självsyn). Karen Barad har insiktsfullt noterat att vi inte observerar världen utifrån eller att vi helt

enkelt vore lokaliserade på specifika platser i världen. Hon menar att vi snarare är delaktiga i världen i en oupphörlig intraaktivitet, vi ingår i fenomenen som bildar ickedualistiska helheter. Med det här menar Barad att det är meningslöst att tala om självständigt existerande ting som skulle finnas utanför orsakerna till fenomenen.

En grundläggande aspekt av min egen forskningsprocess är att möta mitt forskningsmaterial och att reagera på det, att låta det *beröra*. Mitt material är tanke- och känslor-

Om det är så att objektifiering handlar om självförverkligande kan en forskningsprocess ta samma form av produkt- och identitetskapande som sexkonsumtion. Det är alltså angeläget att reflektera över de egna motiven och konsekvenserna av den egna forskningen och själva forskningsprocessen.

väckande, men jag stannar inte vid materialets representativitet eftersom jag då skulle ge materialet en fast identitet som (skenbart) skulle ligga utanför mig själv. Jag nöjer mig inte med att granska problematiska representationer av till exempel kön, etnicitet och ras. Jag vill göra en analys som omfattar en granskning av vilka uppfattningar om relationen till en själv som kommer till uttryck i mitt material och på vilket sätt de situeras i västerländsk konsumtionspräglad kultur. Nätsidan *The World Sex Guide* som grundades år 1994 är ett typexempel på materialet jag arbetar med:

“Drinking Street beer bars on the second road in North Pattaya beyond Big C had some of the best girls last week. That’s all for now. Pattaya still remains my favourite. A heaven for Single Male Traveller - Great food, lovely thai pussy, beach, great hotels, fun loving people and all at a very reasonable cost.”

Det här exemplet från *The World Sex Guide* visar hur sexturisten i sin retorik ser världen som ting, och som representationer som tjänar hans syften att konstruera sig själv som till exempel hegemoniskt maskulin och västerländsk. Samtidigt blir allting han beskriver tingifierat och reducerat till konsumtionsobjekt som får mätbara värden därför att hans identitetsproduktion är beroende av ”objektet”.

Tingifiering innebär enligt Barad att relationer blir förvandlade till ting, entiteter eller relata. Tingifiering i exemplet från *World Sex Guide* innebär att det beskrivna inte enbart blir reducerat, utan förvandlas till mätbara resurser. Vad konsumenten gör är att han frånsäger sig ansvaret inför ”thai-fittan”, det vill säga människan vars kropp det är, stranden och den miljö stranden utgör, maten och dess komponenter (den som tillagat den, de ingredienser som skördats och tillretts för att detta mål mat ska bli till). Konsumenten betalar och ansvaret får för hans del inte större dimensioner än så och konsumenten behöver inte befatta sig med varken sina egna eller ”den andres” känslor och motiv.

Som forskare eller läsare kunde vi nöja oss med att göra en liknande rörelse: vi kunde frånsäga oss ansvaret, genom att säga att det är så denna kapitalistiska värld fungerar, att systemet skapar den korrupta människan. Men naturens resurser, människornas kroppar och närhet kan inte bli mätbara resurser utan dessa aktivt konstituerande människor som reducerar sig till konsumenter och nihilister som inte låter sig beröras utan låter sig drivas och förblindas av sina begär (eller av begärets andra sida abjektet).

Gilles Deleuze och Felix Guattari

hävdar att begär har sitt ursprung i det sociala maskineriet. Människans oförmåga eller ovilja att reflektera över detta faktum bryter tråden mellan begäret och det sociala maskineri där han själv ingår och gör sitt begär på så sätt oupphörligt. Deleuze och Guattari beskriver den som förstärkt sitt begär som oupphörligt och i termer av brist som en begärsmaskin.

Begär är alltså produktivt, inte baserat på brist som den (freudianska) konsumtionsorienterade förståelsen av begär låter oss förstå. Att förstå begär i termer av brist är att göra begäret oupphörligt. Men förståelsen av ”världen” korrelerar med förståelsen av sig

själv, det är inte enbart det av begärsmaskinen beskrivna som blir ett objekt utan även begärsmaskinen själv. Då begärsmaskinen förvandlar allting omkring sig till mätbara resurser, blir han det även själv.

“I calculated that it cost at least \$2,000 USD for airfare, hotel, food, alcohol, entertainment and taxi’s for a week in Thailand per person. If you spend \$100 USD for each whore, and try 10 of them then the total cost of everything comes to around \$3,000 USD. The problem is that you can get an Asian whore for around \$200 (for 30 minutes) in the USA. So it is actually cheaper to stay home in the USA with these high cost.”

Prisvärdigheten presenteras som *problemet*. Den kalkylerande självbilden framträder och reducerar både objektet och konsumenten själv till någonting mätbart (i pengar). Pengar är inte nödvändiga för att begärsmaskineri kunde uppstå och relationer förvandlas till mätbara resurser. Nu syftar jag dels på forskarens roll i relation till forskningsobjektet dels på den sexualitets- och människosyn som illustreras av sättet att tala om att ge och få sex och kärlek.

Om det är så att objektifiering handlar om självförverkligande kan en forskningsprocess ta samma form av produkt- och identitetskapande som sexkonsumtion. Det är alltså angeläget att reflektera över de egna motiven och konsekvenserna av den egna forskningen och själva forskningsprocessen.

Nana Blomqvist är doktorand i Religionsvetenskap